

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 18/05-51

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 8. júna 2005 v senáte zloženom z predsedu Jána Mazáka a zo sudcov Alexandra Bröstla a Ľudmily Gajdošíkovej o sťažnosti L. Z., N., zastúpeného advokátkou Mgr. E. S., N. Z., vo veci namietaného porušenia jeho základného práva na spravodlivý súdny proces podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a jeho práva na spravodlivé prejednanie jeho záležitosti podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Cdo 113/03 z 15. júna 2004 takto

rozhodol:

1. Základné právo L. Z. na spravodlivý súdny proces podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a jeho právo na spravodlivé prejednanie jeho záležitosti podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Cdo 113/03 z 15. júna 2004 porušené bolo.

2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Cdo 113/03 z 15. júna 2004 zrušuje a vec mu vracia na ďalšie konanie.

3. L. Z. priznáva úhradu trov právneho zastúpenia 9 342 Sk (slovom deväťtisícristoštyridsaťdva slovenských korún), ktoré je Najvyšší súd Slovenskej republiky povinný zaplatiť na účet advokátky Mgr. E. S. do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bolo 12. augusta 2004 doručené podanie L. Z., N., (ďalej len „sťažovateľ“), zastúpeného advokátkou Mgr. E. S., N. Z., označené ako „*Sťažnosť proti porušovanie základných práv a slobôd alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky*“, v ktorom namietal porušenie svojich základných práv, a to práva vlastníť majetok, práva na dedenie a práva na súdnu ochranu vlastníctva a spravodlivý súdny proces v súvislosti s konaním vedeným pred Okresným súdom Komárno (ďalej len „okresný súd“) o určenie neplatnosti zaopatrovacej zmluvy uzatvorenej matkou sťažovateľa. Vo svojom podaní uviedol, že po zamietnutí jeho návrhu okresným súdom a potvrdení tohto rozhodnutia Krajským súdom v Nitre (ďalej len „krajský súd“) 26. marca 2003 využil podanie dovolania, avšak Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) jeho dovolanie odmietol. Sťažovateľ podal aj žiadosť o podanie mimoriadneho dovolania, ktorej nebolo vyhovené. Tým podľa jeho vyjadrenia vyčerpal všetky prostriedky na dosiahnutie nápravy.

Pretože podanie sťažovateľa nemalo zákonom predpísané náležitosti, ústavný súd ho vyzval na jeho doplnenie. Z doplnenej sťažnosti vyplynulo, že predmetom konania je neplatnosť zaopatrovacej zmluvy spísanej Štátnym notárstvom v Komárne 7. novembra 1991 medzi matkou sťažovateľa a bratom sťažovateľa, ktorá bola zaregistrovaná toho istého dňa a jej predmetom bola nehnuteľnosť, ku ktorej spoluvlastnícky podiel mala H. Z., matka sťažovateľa. Táto svoj spoluvlastnícky podiel previedla na základe zaopatrovacej zmluvy na žalovaného v tomto spore, a to na E. Z. (brata

sťažovateľa), za jeho záväzok doopatrovať ju. Matka sťažovateľa H. Z. 11. novembra 1991 zomrela.

Okresný súd rozsudkom č. k. 8 C 83/92-52 zo 16. marca 1993 návrh sťažovateľa o neplatnosti zaopatrovacej zmluvy zamietol a uložil sťažovateľovi povinnosť zdržať sa užívania predmetných nehnuteľností do právoplatného skončenia sporu.

Krajský súd rozsudkom č. k. 16 Co 204/93-91 z 22. júna 1993 (na základe odvolania sťažovateľa) prvostupňový rozsudok zrušil a vec vrátil prvostupňovému súdu na ďalšie konanie s úlohou odstrániť krajským súdom vytknuté nedostatky. Okresný súd rozsudkom č. k. 8 C 83/92-166 z 27. septembra 1994 žalobu zamietol a zaviazal sťažovateľa zaplatiť trovy konania, pričom sa tento súd podľa názoru sťažovateľa nevysporiadal s jeho námietkami ako navrhovateľa. Po podaní odvolania krajský súd rozsudkom č. k. 11 Co 508/94-199 z 1. februára 1995 zmenil rozsudok prvostupňového súdu a vyslovil neplatnosť spornej zaopatrovacej zmluvy.

Proti tomuto rozsudku podal žalovaný (brat sťažovateľa) dovolanie.

Najvyšší súd v dovolacom konaní rozsudkom sp. zn. 5 Cdo 69/95 z 23. júna 1995 rozhodnutie krajského súdu zrušil a vec vrátil na ďalšie konanie s tým, že súdy nevenovali pozornosť otázke, z akého dôvodu sa netypickému právnomu úkonu – zaopatrovacej zmluve - dala prednosť, že okolnosti zistené vykonaným dokazovaním nasvedčujú, že postup štátneho notárstva v registračnom konaní nebol celkom bez závad, a že odvolací súd rozhodoval len na základe určitých domnienok a pochybností, ktoré nemohli byť dostatočným podkladom pre jeho rozhodnutie, a že jeho rozhodnutie bolo predčasné.

Krajský súd uznesením č. k. 19 Co 187/95-209 z 19. septembra 1995 zrušil napadnutý rozsudok okresného súdu a vrátil mu vec na ďalšie konanie, v ktorom uložil okresnému súdu doplniť dokazovanie.

Okresný súd po vykonaní ďalšieho dokazovania rozsudkom č. k. 8 C 83/92-394 z 21. decembra 1998 rozhodol o zamietnutí žaloby. Na základe odvolania krajský súd

uznesením č. k. 7 Co 120/99-411 z 29. septembra 2000 zrušil napadnutý rozsudok z dôvodov procesného pochybenia (prejednanie veci napriek žalobcom vznesenej námietke zaujatosti súdu).

Okresný súd ďalším rozsudkom č. k. 8 C 82/92-454 z 13. decembra 2001 žalobu zamietol a zaviazal sťažovateľa na úhradu trov konania. Krajský súd rozsudkom č. k. 7 Co 69/02-496 z 26. marca 2003 odvolaním napadnuté rozhodnutie okresného súdu potvrdil; pritom sa pri odôvodnení rozsudku stotožnil s odôvodnením prvostupňového rozsudku.

Proti tomu rozsudku podal sťažovateľ dovolanie. Argumentoval tým, že okresný súd ani krajský súd sa v priebehu konania nevysporiadali s namietanou neznalosťou slovenského jazyka na strane prevodkyne (matky sťažovateľa), ako aj tým, že dovolaním napadnuté rozhodnutie vychádza zo skutkového zistenia, ktoré nemá v podstatnej časti oporu vo vykonanom dokazovaní, pričom upozornil aj na dôvodné predpoklady absolútnej neplatnosti zaopatrovacej zmluvy, na ktoré bol súd povinný prihliadnúť aj bez výslovnej žiadosti alebo návrhu účastníkov konania.

Najvyšší súd uznesením sp. zn. 3 Cdo 113/03 z 15. júna 2004 (doručené 30. júna 2004) dovolanie odmietol bez prejednávania z procesných dôvodov, keď dospel k záveru, že *„dovolací súd poukázal na smer, akým by sa malo ďalšie konanie uberať a ktoré skutočnosti by mali byť ešte objasnené, jeho závery zaujaté v tomto rozhodnutí... nemali znaky... imperatívu“*, a preto opravný prostriedok bez preskúmania vecnej správnosti odmietol ako dovolanie proti rozhodnutiu, proti ktorému je neprípustné.

Sťažovateľ namieta porušenie jeho základných práv podľa čl. 46 ods. 1 a podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a čl. 11 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a práv podľa čl. 6 ods. 1, čl. 11 a čl. 13 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“) odmietnutím jeho dovolania najvyšším súdom uznesením sp. zn. 3 Cdo 113/03 z 15. júna 2004, pričom argumentuje povinnosťou súdu prihliadať ex offo na absolútnu neplatnosť zmluvy (ktorú požaduje) a tým, že dovolací súd podľa § 242 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“) nie je viazaný

rozsahom dovolacích návrhov vo veciach, kde z právneho predpisu vyplýva určitý spôsob vysporiadania vzťahu medzi účastníkmi. Odmietnutím dovolania najvyšším súdom v spojitosti s postupom krajského súdu a okresného súdu pri prejednávaní jeho žaloby o vyslovenie neplatnosti zaopatrovacej zmluvy, a to z viacerých súčasne existujúcich a sťažovateľom označených dôvodov absolútnej neplatnosti zmluvy mu bolo odňaté jeho právo na dedenie po jeho matke (ktorej nehnuteľný majetok v dôsledku žalobou napadnutej zmluvy prešiel do vlastníctva jeho brata) a právo vlastníť majetok.

Sťažovateľ požaduje, aby ústavný súd takto rozhodol:

„1. Najvyšší súd Slovenskej republiky uznesením zo dňa 15. júna 2004, č. k. 3 Cdo 113/03, ktorým odmietol odvolanie sťažovateľa proti rozsudku Krajského súdu v Nitre uznesením zo dňa 26. marca 2003, č. k. 7 Co 69/02, ako procesne neprípustné, porušil základné právo sťažovateľa, a to

- právo na spravodlivý súdny proces, zakotvené v článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky

- právo, aby záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch, zaručené v článku 6 ods. 1 vety prvej Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd

- právo vlastníť majetok, právo na súdnu ochranu vlastníckeho práva a právo na dedenie zakotvené v článku 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a článku 11 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd

- právo na účinné právne prostriedky nápravy pred národným orgánom, aj keď sa porušenia dopustili osoby pri úradnom plnení povinností, vyplývajúce z článku 13 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd

2. Krajský súd v Nitre uznesením zo dňa 26. marca 2003, č. k. 7 Co 69/02, ktorým potvrdil rozsudok Okresného súdu Komárno zo dňa 13. decembra 2001 sp. zn. 8 C 83/92 o zamietnutí žaloby sťažovateľa, porušil základné práva sťažovateľa

- právo na spravodlivý súdny proces, zakotvené v článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky

- právo, aby záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo

záväzkoch, zaručené v článku 6 ods. 1 vety prvej Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd

- právo vlastníť majetok, právo na súdnu ochranu vlastníckeho práva a právo na dedenie zakotvené v článku 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a článku 11 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd

- právo na účinné právne prostriedky nápravy pred národným orgánom, aj keď sa porušenia dopustili osoby pri úradnom plnení povinností, vyplývajúce z článku 13 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd

3. Sťažovateľovi L. Z., nar. 24. 10. 1946, bytom N., priznáva primerané finančné zadosťučinenie vo výške 200.000 Sk (dvestotisíc Sk), ktoré sú porušitelia základných práv a slobôd povinní zaplatiť do dvoch mesiacov po právoplatnosti nálezu, v pomere, v akom bude určený podiel porušovateľov na porušení základných práv a slobôd sťažovateľa,

4. Sťažovateľovi L. Z., nar. 24. 10. 1946, bytom N., priznáva náhradu trov konania vo výške trov právneho zastúpenia v konaní pred Ústavným súdom Slovenskej republiky.“

Okrem toho sťažovateľ požadoval od ústavného súdu rozhodnúť „o odložení vykonateľnosti napadnutého právoplatného rozsudku Okresného súdu v Komárne č. k. 8 C 83/92 zo dňa 13. decembra 2001 v spojení s uznesením Krajského súdu v Nitre č. k. 7 Co 69/02 zo dňa 26. marca 2003, aby sa zamedzilo možnosti, že na základe právoplatného rozhodnutia o zamietnutí návrhu na vyslovenie neplatnosti zaopatrovacej zmluvy súdom potvrdený vlastník nehnuteľnosti predá, daruje alebo zaťaží, a tým ukráti sťažovateľa na jeho právach alebo sťaží uplatňovanie si práv sťažovateľa“, ako aj uloženie povinnosti „E. Z., nar. 12. 1. 1948, bytom N., aby sa zdržal výkonu svojho vlastníckeho práva k 5/8 nehnuteľností zapísaných na liste vlastníctva č. 2067 v katastrálnom území N. ako parcela č. 5981/4 - vinica s výmerou 884 m², parc. č. 5981/2 - záhrada s výmerou 3706 m² a parcela č. 5981/3 - zastavaná plocha s výmerou 464 m² a dom súpisné číslo 686 na pozemku parcelné číslo 5981/3, a to najmä práva scudzit' a zaťažiť uvedené nehnuteľnosti.“

Sťažovateľ doplnil svoju sťažnosť podaním doručeným ústavnému súdu 16. novembra 2004, v ktorom doplnil svoje vyjadrenie k postupu pred okresným súdom, opis skutkového stavu a petit ústavnej sťažnosti tak, že od ústavného súdu požaduje, aby

ústavný súd zrušil napadnuté rozhodnutia v celom rozsahu podľa čl. 127 ods. 2 ústavy a vec vrátil na ďalšie konanie.

Ústavný súd podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) sťažnosť predbežne prerokoval na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa a v časti, v ktorej sťažovateľ namieta porušenie základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru najvyšším súdom, a to jeho uznesením sp. zn. 3 Cdo 113/03 z 15. júna 2004, ktorým súd odmietol dovolanie sťažovateľa proti rozsudku krajského súdu č. k. 7 Co 69/02-496 z 26. marca 2003 ju prijal na ďalšie konanie. Sťažnosť sťažovateľa v ďalších častiach odmietol a návrhu sťažovateľa na dočasné opatrenie nevyhovel.

Po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie ústavný súd vyzval sťažovateľa a najvyšší súd, aby sa vyjadrili ku konaniu ústneho pojednávania; najvyšší súd aj na vyjadrenie k sťažnosti.

Právna zástupkyňa sťažovateľa oznámila ústavnému súdu, že netrvá na ústnom pojednávaní a toto stanovisko potvrdila 17. mája 2005.

Najvyšší súd vo svojom vyjadrení uviedol:

„Sťažovateľ ústavnú sťažnosť odôvodňuje tým, že Najvyšší súd SR, ktorý uznesením sp. zn. 3 Cdo 113/03 zo dňa 15. júna 2004 odmietol jeho dovolanie podané proti rozsudku Krajského súdu v Nitre z 26. marca 2003 sp. zn. 7 Co 69/02, zasiahol do jeho práva na spravodlivý súdny proces, zakotveného v čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva zakotveného v čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (právo na spravodlivé verejné prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote).

Podľa nášho názoru uvedené práva neboli Najvyšším súdom Slovenskej republiky, pri rozhodovaní o dovolaní sťažovateľa, porušené. Dovolací súd po zistení, že dovolanie bolo podané včas oprávnenou osobou, skúmal najprv podmienky jeho prípustnosti a tieto vzhľadom k tomu, že odvolací súd v danej veci rozhodol rozsudkom, ktorým rozsudok súdu prvého stupňa potvrdil, posudzoval podľa § 238 ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku a zistil, že dovolanie nie je prípustné ani podľa písm. a) uvedeného ustanovenia (odvolací

súd nevyslovil vo výroku svojho potvrdzujúceho rozsudku prípustnosť dovolania), ani podľa jeho písm. b) (súd prvého stupňa vždy rozhodol rovnako tak, že žalobu zamietol). Keďže vo veci už raz rozhodoval dovolací súd (sp. zn. 5 Cdo 69/95) posudzoval, či dovolanie sťažovateľa nie je v danej veci prípustné podľa § 238 ods. 2 O. s. p. Uvedené ustanovenie pripúšťa dovolanie proti rozsudku odvolacieho súdu vtedy, ak sa odvolací súd odchýlil od právneho názoru dovolacieho súdu vysloveného v danej veci. Odvolací súd sa v rozsudku, nasledujúcom po zrušení veci dovolacím súdom v konaní sp. zn. 5 Cdo 69/95, ktorý sťažovateľ napadol dovolaním a ktoré bolo odvolacím súdom odmietnuté ako neprípustné, neodchýlil od právneho názoru dovolacieho súdu vysloveného v jeho rozsudku sp. zn. 5 Cdo 69/95; dovolací súd v rozhodnutí právny záver, ktorým by bol odvolací súd v zmysle § 243d ods. 1 O. s. p. viazaný nevyslovil, rozsudok odvolacieho súdu zrušil výlučne z dôvodov, že výsledky vykonaného dokazovania nedávali dostatočný podklad pre rozhodnutie a rozhodnutie odvolacieho súdu považoval za predčasné a založené na neúplných skutkových zisteniach.

Vzhľadom na to, že vo veci Najvyššieho súdu sp. zn. 3 Cdo 113/03 boli podmienky prípustnosti dovolania podaného sťažovateľom L. Z. skúmané a posúdené v súlade s § 238 ods. 2 a 3 O. s. p., jeho ústavnú sťažnosť treba považovať za nedôvodnú, nakoľko jeho práva, na ktoré sa v sťažnosti dovoláva, neboli najvyšším súdom porušené a ako takú ju treba odmietnuť alebo zamietnuť.

Trváme na tom, aby sa vo veci konalo ústne pojednávanie, ktorého sa chceme osobne zúčastniť.“

Ústne pojednávanie bolo nariadené na 7. jún 2005. Podpredsedníčka najvyššieho súdu 6. júna 2005 oznámila, že ospravedlňuje neúčast' najvyššieho súdu. V nadväznosti na túto informáciu bolo nariadené ústne pojednávanie zrušené. Podpredsedníčka najvyššieho súdu faxom zo 6. júna 2005 oznámila, že navrhuje upustiť od ústneho verejného pojednávania. Ústavný súd preto vo veci ďalej konal bez nariadenia ústneho pojednávania tak, ako mu to umožňuje § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

II.

1. Predmetom posudzovania konaní pred ústavným súdom o sťažnosti sťažovateľa bolo rozhodnutie najvyššieho súdu sp. zn. 3 Cdo 113/03 z 15. júna 2004, ktorým bolo dovolanie sťažovateľa proti rozsudku krajského súdu č. k. 7 Co 69/02-496 z 26. marca 2003 pre neprípustnosť odmietnuté pre nesplnenie predpokladov prípustnosti podľa § 238 ods. 2 OSP, keď dovolací súd v napadnutom uznesení dospel k záveru, že *„dovolací súd poukázal na smer, ktorým by sa malo ďalšie konanie uberať a ktoré skutočnosti by mali byť ešte objasnené, jeho závery zaujaté v tomto rozhodnutí... nemali znaky... imperatívnu“*.

2. Do základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy patrí aj právo na to, aby opravný súd konal a rozhodol o podanom opravnom (riadnom alebo mimoriadnom) opravnom prostriedku. Toto právo možno uplatniť a reálne zabezpečiť len vtedy, ak účastník konania splní všetky zákonom požadované predpoklady na prípustnosť takého opravného prostriedku (čl. 46 ods. 4 ústavy) ustanovené Občianskym súdnym poriadkom a predpismi vydanými na jeho vykonanie (napríklad zákonom Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov).

Ak účastník konania splní tieto predpoklady prípustnosti opravného prostriedku a napriek tomu opravný súd odmietne vecne sa zaoberať takým opravným prostriedkom, môže dôjsť k tomu, že všeobecný (opravný) súd poruší základné právo na súdnu ochranu odopretím prístupu k opravnému súdu.

Dovoláním možno napadnúť právoplatné rozhodnutie odvolacieho súdu, pokiaľ to zákon pripúšťa (§ 236 ods. 1 OSP). Podmienky prípustnosti dovolania proti rozsudku odvolacieho súdu sú upravené v ustanoveniach § 237 a § 238 OSP. Prípustnosť dovolania v posudzovanej veci podľa § 238 ods. 2 OSP mala podľa sťažovateľa vyplývať z toho, že v rozsudku odvolacieho súdu sa tento súd odchyľil od právneho názoru dovolacieho súdu vysloveného v tejto veci v predošlom rozhodnutí o dovolaní.

3. V priebehu konania vo veci sťažovateľa boli vydané tieto pre konanie pred ústavným súdom významné rozhodnutia všeobecných súdov.

Krajský súd rozsudkom č. k. 11 Co 508/94-199 z 1. februára 1995 zmenil rozsudok prvostupňového súdu, ktorým bola zamietnutá žaloba tak, že vyslovil neplatnosť spornej zaopatrovacej zmluvy. Najvyšší súd v dovolacom konaní rozsudkom sp. zn. 5 Cdo 69/95 z 23. júna 1995 rozhodnutie krajského súdu zrušil a vec vrátil na ďalšie konanie s tým, že súdy nevenovali pozornosť otázke, z akého dôvodu sa netypickému právnomu úkonu - zaopatrovacej zmluve - dala prednosť, že okolnosti zistené vykonaným dokazovaním nasvedčujú, že postup štátneho notárstva v registračnom konaní nebol celkom bez závad, a že odvolací súd rozhodoval len na základe určitých domnienok a pochybností, ktoré nemohli byť dostatočným podkladom pre jeho rozhodnutie, a že jeho rozhodnutie bolo predčasné. Po tomto rozsudku okresný súd rozsudkom č. k. 8 C 83/92-454 z 13. decembra 2001 žalobu zamietol a zaviazal sťažovateľa uhradiť trovy konania. Krajský súd rozsudkom č. k. 7 Co 69/02-496 z 26. marca 2003 odvolaním napadnuté rozhodnutie okresného súdu potvrdil; pritom sa pri odôvodnení rozsudku stotožnil s odôvodnením prvostupňového rozsudku.

Po tomto konal a rozhodoval najvyšší súd napadnutým uznesením sp. zn. 3 Cdo 113/03 z 15. júna 2004, v ktorom uviedol:

„Ustanovenie § 238 ods. 2 O. s. p. pripúšťa dovolanie proti rozsudku odvolacieho súdu vtedy, ak odvolací súd nerespektoval záväzný právny názor dovolacieho súdu, ktorý vyslovil v danej veci. Táto procesná situácia ale nastáva výhradne vtedy, ak dovolací súd v zrušujúcom rozhodnutí vysloví svoj právny názor ako kategorický právny pokyn (napr. ktorý právny predpis má byť aplikovaný a ako konkrétne ho treba interpretovať). Z tohto hľadiska za záväzný právny názor v zmysle § 238 ods. 2 O. s. p. nemožno považovať pokyny dovolacieho súdu na ďalší postup súdov po procesnej stránke (napr. na doplnenie dokazovania za účelom zistenia skutkového stavu), ale ani dovolacím súdom vyslovené úvahy inej než procesnej povahy, ktoré mali slúžiť len ako námet na ďalšie zameranie pozornosti súdu nižšieho stupňa bez znakov kategorického právneho pokynu či bezpodmienečného právneho príkazu, ako treba vec rozhodnúť. Pokiaľ dovolací súd svoje úvahy takto neformuluje, nejde o záväzný právny názor v zmysle § 238 ods. 2 O. s. p.

V posudzovanej veci dovolací súd svoj skorší zrušujúci rozsudok odôvodnil tým, že výsledky vykonaného dokazovania nedávali dostatočný podklad pre rozhodnutie odvolacieho súdu a pokiaľ tento vyhovel žalobe, rozhodol predčasne. Dovolací súd

poukázal na smer, akým by sa malo ďalšie konanie uberať a ktoré skutočnosti by mali byť ešte objasnené, jeho závery zaujaté v tomto rozhodnutí ale (a to ani z hľadiska ovládania slovenského jazyka H. Z., na ktoré poukazuje dovolateľ) nemali znaky vyššie uvedeného imperatívu. Prípustnosť dovolania žalobcu preto nemožno vyvodiť ani z § 238 ods. 2 O. s. p.

Z týchto dôvodov dospel Najvyšší súd Slovenskej republiky k záveru, že v prejednávanej veci je dovolanie procesne neprípustné.“

4. Z uvedeného priebehu konania vo veci sťažovateľa vyplýva, že formálne predpoklady prípustnosti dovolania podľa § 238 ods. 2 OSP, podľa ktorého dovolanie je prípustné aj proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, v ktorom sa odvolací súd odchýlil od právneho názoru dovolacieho súdu vysloveného v tejto veci, boli splnené. Otázkou, ktorej sa ústavný súd musel venovať, bolo to, či v skoršom rozsudku dovolacieho súdu sp. zn. 5 Cdo 69/95 z 23. júna 1995 bol vyslovený záväzný právny názor, ktorý viedol k tomu, že odvolací súd oproti prvému rozhodnutiu vo veci samej, v ktorom žalobe, po zmene prvostupňového rozsudku, vyhovel, rozhodol tak, že potvrdil prvostupňové rozhodnutie, ktorým okresný súd žalobu zamietol.

Podľa § 243d ods. 1 OSP ak dôjde k zrušeniu napadnutého rozhodnutia, súd, ktorého rozhodnutie bolo zrušené, koná ďalej o veci. Pritom je právny názor súdu, ktorý rozhodoval o dovolaní, záväzný. Už zo znenia tohto ustanovenia vyplýva, že dovolací súd je nielen oprávnený, ale aj povinný vysloviť záväzný právny názor, ktorý prijal po tom, ako zrušil napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu. Inak by jeho rozhodnutie nemalo žiaden zmysel, najmä so zreteľom na to, že zrušujúce rozhodnutie dovolacieho súdu znamená nesúhlas so skutkovými a právnymi závermi nižších súdov. Ak by dovolací súd nevyslovil žiaden záväzný právny názor, potom by sa otvorila otázka, z akých dôvodov došlo k zrušeniu. To potvrdzuje aj znenie dovolacích dôvodov (§ 241 OSP).

Podľa konštantnej judikatúry najvyššieho súdu (napríklad rozsudok sp. zn. 2 Cdo 104/01) ak dôjde k zrušeniu napadnutého rozhodnutia, súd, ktorého rozhodnutie bolo zrušené, koná vo veci ďalej. Pritom je právny názor súdu, ktorý rozhodoval o dovolaní, záväzný (§ 243d ods. 1 OSP). Nižší súd je viazaný názorom dovolacieho súdu tak pri posudzovaní otázok hmotného práva, ako aj pri aplikácii procesných predpisov.

Z uvedeného vyplýva, že záväzný právny názor sa viaže na dve úrovne, hmotnoprávnu aj procesnú. Podľa toho istého rozsudku najvyššieho súdu ak majú byť súdy nižšieho stupňa viazané právnym názorom dovolacieho súdu, musí dovolací súd v odôvodnení svojho zrušujúceho rozhodnutia náležite uviesť, z akého právneho názoru pri posudzovaní danej veci vychádza. Súdy nižšieho stupňa sú... viazané len takým právnym názorom, ktorý bol skutočným základom zrušujúceho rozsudku dovolacieho súdu.

Vychádzajúc z ustanovení Občianskeho súdneho poriadku, stabilnej judikatúry najvyššieho súdu a obsahu odôvodnenia rozsudku dovolacieho súdu sp. zn. 5 Cdo 69/95 z 23. júna 1995 ústavný súd dospel k záveru, že v tomto rozsudku sa zrozumiteľne a bez pochyb (aj keď nie formálne vyjadreným príkazom) vyjadril záväzný právny názor na predmet konania, ktorým bol nárok na ochranu pred neplatnosťou zaopatrovacej zmluvy. Tento záväzný právny názor napokon viedol k tomu, že dovolací súd o veci samej rozhodol inak než v prvom meritórnom rozhodnutí, ktorým žalobe vyhovel. Obsah záväzného právneho názoru vyplýva z toho, že dovolací súd v rozsudku uviedol, že výsledky vykonaného dokazovania neboli dostatočným podkladom pre rozhodnutie odvolacieho súdu a pokiaľ tento vyhovel žalobe, rozhodol predčasne. Dovolací súd poukázal na smer, akým by sa malo ďalšie konanie uberať, a ktoré skutočnosti by mali byť ešte objasnené.

Takéto vyjadrenie záväzného právneho názoru (poukázaním na smer ďalšieho postupu v konaní) je v súlade predovšetkým s tým, že viazanosť týmto názorom za istých okolností zaniká. Príkladom je už citovaná stabilná judikatúra najvyššieho súdu (rozsudok sp. zn. 2 Cdo 104/01), podľa ktorej právny názor dovolacieho súdu vyslovený v jeho zrušujúcom rozsudku vychádza z určitého skutkového základu. Tento skutkový základ sa však môže v konaní nasledujúcom po zrušení napadnutého rozhodnutia dovolacím súdom zmeniť, napríklad po doplnení dokazovania. Výsledky nového dokazovania však môžu zmeniť skutkový stav natolko, že bude vylúčená aplikácia právneho názoru dovolacieho súdu na tento nový skutkový stav. V takom prípade súdy nižšieho stupňa nie sú viazané právnym názorom dovolacieho súdu vysloveným v jeho zrušujúcom rozhodnutí, a teda nemusia tento právny názor rešpektovať.

Preto bolo ústavnou povinnosťou najvyššieho súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 3 Cdo 113/03 preskúmať podané dovolanie vo veci samej a neobmedziť sa na odmietnutie dovolania pre neprípustnosť poukazujúc na to, že v prvom rozsudku dovolací súd, po zrušení rozsudku odvolacieho súdu, neuviedol záväzný právny názor, lebo ho vyjadril: ... *bez znakov kategorického právneho pokynu či bezpodmienečného právneho príkazu*. Vyjadrenie záväzného právneho názoru takým spôsobom nemá oporu v Občianskom súdnom poriadku a ani v judikatúre najvyššieho súdu.

Ak najvyšší súd trval na tom, že dovolanie bolo prípustné len vtedy, ak by dovolací súd v prvom rozsudku formuloval záväzný právny názor ako kategorický právny pokyn alebo bezpodmienečný právny príkaz, a uznesením sp. zn. 3 Cdo 113/03 z 15. júna 2004 odmietol dovolanie ako neprípustné, potom porušil základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu v opravnom konaní podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a súčasne aj právo na spravodlivý proces v tomto konaní podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru.

III.

Ak ústavný súd sťažnosti vyhovie, rozhodnutie, ktorým bolo porušené základné právo, zruší (čl. 127 ods. 2 ústavy, § 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde) a môže vec vrátiť na ďalšie konanie [§ 56 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde]. V danom prípade na ochranu základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a jeho práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru bolo potrebné nielen rozhodnutie o odmietnutí dovolania zrušiť, ale aj vrátiť vec na ďalšie konanie, v ktorom najvyšší súd bude pokračovať v konaní v štádiu, v ktorom mu bola vec po podaní dovolania predložená.

V ďalšom postupe je najvyšší súd viazaný právnym názorom ústavného súdu vysloveným v tomto rozhodnutí (§ 56 ods. 6 zákona o ústavnom súde) v rozsahu jeho ústavnej povinnosti podané dovolanie pripustiť, prejednať ho a rozhodnúť o ňom. Najvyšší súd je tiež viazaný rozhodnutím o vrátení veci na ďalšie konanie, ktoré je vykonateľné jeho doručením (§ 56 ods. 7 zákona o ústavnom súde).

Ústavný súd napokon rozhodol podľa § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde aj o náhrade trov konania sťažovateľa, ktoré mu vznikli v súvislosti s jeho právnym zastupovaním advokátkou Mgr. E. S. v konaní pred ústavným súdom, ktoré sťažovateľ nevyčíslił. Ústavný súd ich vyčíslił sumou 9 342 Sk (slovom deväťtisícristoštyridsať slovenských korún) spolu za dva úkony právnej pomoci podľa vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 163/2002 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb, pretože išlo o úkony urobené v roku 2004.

K nálezu sa pripája odlišné stanovisko sudkyne Ľudmily Gajdošíkovej.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 8. júna 2005